

TOVĂRĂȘIA

Foaie economică, care cuprinde tot felul de povețe despre formarea și conducerea tovărășiilor economice.

Foaia oficioasă a „Reuniunii proprietarilor de vite din Orăștie”, care face asigurarea vitelor.

— Sfaturi pentru agricultură, meserii și negoț, și îndrumări pentru valorizarea produselor economice —

Aduș economic la „LIBERTATEA”.

Apare tot a doua săptămână, Joia.

Intocom^{nt}ă de VAS. C. OSVADĂ

Cea mai națională tovărășie.

Suntem veseli că îndemnul nostru, ca să ne alcătuim o tovărășie mare pentru producerea și mai ales pentru valorizarea tezaurului nostru strămoșesc: cusăturile și țesăturile măiestre ale femeii române — a fost primit cu multă însuflețire de obștea românească. În fruntea mișcării pentru întruparea acestui gând, vedem pe cea mai chemată femeie română, pe dna Elena Pop-Hosszu-Longin, care de mulți, foarte mulți ani, muncete cu zel apostolic pentru valorarea acestui product minunat al femeilor noastre.

Iată ce scrie dna Hossu, ca răspuns la articolul nostru:

Deva, Dec. 1910.

Urmez, cu multă plăcere, invitații dlui V. C. Osvadă, de a spune și eu cuvântul meu, în chestia de mare însemnătate scoasă de d-sa în desbatere cu atita interesare caldă.

Nu numai, că mă simt obligată de a rosti dară părerea mea, ei fi sunt și mult recunoscătoare, că a ridicat desbaterea despre un lucru nou în viața noastră culturală economică.

Și că aceasta privește cercul de lucrare al femeiei române din, popor, face să prind cu însuflețire condeiul, pentru ca cu toată dragostea să scriu despre o lucrare cu care îmi bat capul ani de zile, cu deosebită plăcere.

Sunt aproape douăzeci și cinci de ani, de când femeile române din comitatul Hunedoarei, au înființat Reuniunea lor, cu scopul de a înainta frumoasa noastră industrie (lucru de mână) de casă.

Rodul acestor nizuințe este Atelierul de țesături și cusături naționale din Orăștie.

Obștea românească cunoaște străduințele acestui Atelier de țesătorie, parte dela expozițiile ce s'au aranjat, la felurile noastre adunări culturale de peste an, și în alte centre a vieții noastre românești, — parte din lucrurile ieșite din el, cari împodobesc azi multe biserici și case alese ale fruntașilor nostri.

Când la indemnul mai multor

bărbați și mai cu seamă la statul și îndrumările prețioase a dlui profesor Demetriu Comșa din Sibiu, s'a dat ființă acestui Atelier, deși s'a purces la lucru cu un plan de lucrare chibzuit, totuși școala adevărată a fost praxa (învățarea din pățania vieții) care i-o-a călăuzit, pe un teren nou, nestrăbătut la noi până atunci.

Multă înlesnire am avut la pornirea acestui Atelier, în albumurile dlui D. Comșa, a dșoarei Minerva Cosma și a dnei Cornean, apoi în modelele originale țesute și cusute, strînse cu multă strădanie, din felurite părți ale țării.

Cu zor și însuflețire s'a deschis întâiul atelier de țesături și cusături, la Orăștie, într'o singură odaie închiriată, și s'a pus în lucrare, cu un singur războiu.

La început se găseau foarte anevoie lucrătoarele trebuitoare, căci țărancele noastre, nefiind obicinuite cu astfel de întreprinderi, erau îndoelnice și cu oarecari nedumeriri.

Mulțumită zelului dnei directoare Victoria Dr. Erdeli și multor membre credincioase a Reuniunii, nedumeririle au început să piară tot mai mult, și din ce în ce să sporea numărul acelor fetișoare și femei harnice, cari după lucrul lor primeau o răsplată cuvenită și cari înaintau mereu, sub conducerea isteasă a măiestrei lor, dșoara Tiberia P. Barcian, a găti lucruri tot mai frumoase și prețioase.

În curînd îmbulzala lucrătoarelor cari cereau să fie primite la Atelier, a fost atât de mare, încît a trebuit să ne îngrijim de un nou local, pentru a putea adăposti un număr mai mare de războaie.

Atunci ne-a venit întru ajutor bunătaea dlui Dr. Ioan Mihai, punîndu-ne la îndemînă o casă a dsale din Orăștie, unde azi lucrează 7 războaie mai mari și mai mici, toate sistem țărănesc, la cari lucrează în tot decursul anului 10—15 țărance. Se țes și cos felurite lucruri pentru trebuință și împodobire, de folosință ori de lux. În timpul din urmă se pune deosebit seamă pe haine bisericesti și pe învierea felurilor noastre porturi

vechi, de-o rară frumșeță, dar primejdute în multe părți, de a pierde chipul lor vechiu fermecător.

Vinzarea lucrurilor gătite se face pe la expoziții, mai prin intervenirea membrilor reuniunii, și cu deosebire se lucră la cereri anume.

O piață statornică, care să desfacă lucrurile pregătite până azi, nu avem, pentru că nu am ajuns acolo, să putem găti toți articli în măsură mare. Iar negustorii mai cu seamă așa să leagă de desfacerea lor.

Lucru natural ar fi dară, ca să lărgim marginile atelierului, să putem ținea și mai multe lucrătoare, cari tot mai stăruiitor ni-se imbie din toate părțile, și astfel să producem lucrurile în cătățime mare.

Averea Reuniunii însă, care susține Atelierul și care a jertfit până acum aproape 10.000 coroane pentru întemeierea lui, e prea modestă decît se poată purta cheltuelile zidirei unui Atelier propriu, corespunzător.

Așa, suntem nevoite a lucra numai cu număr mărginit de lucrătoare, ne-avînd încăperi potrivite.

În mijlocul acestor frămîntări, (între trebuință și putință) am cetit cu bucurie, în Nr. 249, al „Tribunei”*) sub titlul: „Cea mai națională tovărășie” articolul dlui V. C. Osvadă, al celui mai zelos național-econom al nostru.

Cetînd acest articol, m'am încredințat, că D-sa a studiat serios chestia industriei noastre în general, și cu deosebire, părerea ce-și dă asupra Atelierului nostru și a mijloacelor ce ar fi de luat, pentru a aduce la înflorire adevărată lucrările sale, le aflu cu totul îndreptățite.

O nouă îndrumare susținută pe temelul principiilor economice, se cere cu tărie, dacă vrem să scoatem după cuviință folosul din această comoară prețioasă.

Are dară toată dreptatea cînd zice:

«Vorba fiind de-o muncă, natural, că o împospătare, o rînduire a celeia, nu se poate face, decît cu ajutorul și cu folosirea învățăturilor ce ni-le slujesc principiile economice,

*) Articolul „Cea mai națională tovărășie” a apărut întâi în Nr. 16 dela 17 Nov. n. al foil noastre „Tovărășia”, de unde apoi l'a reproduc „Tribuna” fără a însemna izvorul că de unde îl are, acolo apoi l'a cetit și dna Hossu, și de aceea să provoacă la „Tribuna” ca la locul în care s'ar fi dat această idee.

și praxa izbăvită în cadrele acestor principii.

«Roadele, ce am putea ajunge, de sigur, ar fi peste ori-ce așteptare.

«Am ținea vie dragostea femeii române pentru portul și lucrul măiestru al mînilor sale. Am da în mîna femeii române, un nou și bogat izvor de ciștig și, mai presus de toate, am avea înșirate în lupta pentru vîdirea națională, și pe femeia română de pretutindenea, până la cea din urmă colibă!

«După credința noastră, întreagă aceasta organizare (rînduire a puterilor de muncă), nu ar întîmpina mari greutăți.

«Cu stăruierea și însuflețirea, ce numai femeia poate s'o pornească și s'o țină, în scurt s'ar putea pune temelie unei mari și puternice tovărășii, pentru producțiunea și valorizarea țesăturilor și cusăturilor românești.

«Pildă ne slujesc femeile surori din România.

«Aici la noi, mai nou, au alcătuit frații Slovaci o astfel de tovărășie».

Doresc ca propunerea dlui V. C. Osvadă să aște răsunsetul dorit la toate femeile noastre culte, precum și la factorii chemați, cari ar fi să sprijinească această pornire frumoasă, — cu atit mai virtos, că e cîasul al unsprezecelea să îngrijim de prețioasa noastră industrie de casă, păstrată de veacuri în originalitatea ei în sinul poporului.

Vrednicește țăranca română și munca ei măiastră, să i-să dea cuvenita luare aminte și încurajare, deschizînd drumuri tot mai largi acestei albine sirguincioase a neamului, ca să poată trage folos din roadele istețimei, sale, speculată de streini venetici cari încep deja a cutreiera lumea, cu lucruri eșite din războiul și acul românesc!

De aceea încheiu, cu dorința și cu rugarea stăruiitoare, cătră toți cei chemați: *Să vedem în curînd întrupată „cea mai națională tovărășie”!*

Elena Pop Hosszu-Longin.

*

Dacă n'am avea alte motive și dacă și dragostea de neam ne-ar amurți pentru un minut, și atunci am avea datorință să sprijinim înființarea tovărășiei

din vorbă, — ca să nu îngăduim să se împodobească alții, neîndreptățiți, cu podoabele noastre, ca să incaseze alții roadele ostenelelor femeii române!

Că azi așa se întâmplă — ne adeverește faptul următor, pe care în săptămâna asta l-au publicat gazetele ungurești:

În Ungaria este o reuniune numită „Országos Magyar Védő-Egyesület“, care și-a luat ca țintă sprijinirea industriei maghiare. Această reuniune a aranjat acum o expoziție în orașul Nyiregyháza. Aici au fost expuse cusături și țesături din toată țara. Dintre toate, medalia de aur a statului a primit-o dna Révész Ferenczné pentru cusăturile din comuna Topolovețul mare! Medalie de argint au primit dnele: Lázár Bélané și Albert Agostonné pentru cusăturile din comuna Jebel. (Bănat). Reuniunea din vorbă a luat hotărârea, să facă o tovărășie pentru valorizarea acestor fel de cusături, mai ales în piețele din străinătate.

Și Topolovețul mare și Jebelul sunt comune românești în Bănat, și toate cusăturile pentru care au primit medalii doamnele acestea streine de neamul, nostru sunt cusături românești!

Să poate un îndemn mai mare decât și numai asta, — ca să ne alcătuim tovărășia noastră pentru producerea și mai ales valorizarea cusăturilor și țeseturilor ieșite de sub măiastra mână a femeii române?

*

Noi nădăduim că pornirea a ajuns în bune mâni. Dna Elena Pop-Hossu-Longin, cu însuflețirea și neoboseala ce-i sunt proprii, va ști găsi calea cea mai potrivită să-și aibă ca tovarășe de muncă pe cele mai distinse și mai devotate dame române, cu care apoi să facă întâii pași pentru întruparea tovărășiei din vorbă. Când pregătirile vor ajunge la măsura trebuincioasă — damele din fruntea mișcării să concheme o adunare mare, foarte mare, la care să ia parte fruntașe și țerane române din toate părțile țării. Să fie o mare adunare națională în care femeile române să dea o pildă strălucită că-și iubesc neamul și țin la datinele și la portul național.

Această adunare ar fi chemată să fie adunarea de constituire a plănuitei tovărășii. Până atunci un comitet de inițiativă, format de 4—5 fruntașe, ajutat de câți-va bărbați, ar stabili forma și ținta tovărășiei, ar compune un plan de statute și peste tot ar face pregătirile trebuincioase.

Și astfel în scurtă vreme am

avea cea mai națională și cea mai măreață tovărășie românească!

Am avea femeile române în mijlocul unei mișcări, în toilul unei munci, — chemate să organizeze, să întărească și să dea noi arme pentru ajungerea la calea sigură a înaintării neamului nostru.

Dumnezeu să ajute!

DELA

Reuniunea propriet. de vite pentru asigurarea vitelor.

Lucrarea pentru împrietinirea plugarilor și proprietarilor nostri cu asigurarea avutului pus în vite, să urmează cu multă izbândă. În toate ținuturile locuite de Români e o vie mișcare pentru însurirea proprietarilor de vite în Reuniunea noastră, care și-a luat ca țintă ocrotirea față de pagubele ce să pot ivi în vite.

Prelegerile ce le-am ținut în feluritele părți ale țării au ajutat mult la răspîndirea acestei lucrări, chemată să facă un mare bine poporului nostru.

Șirul prelegerilor de acum l'am încheiat la Buteni, în 11 Decembrie unde am găsit fruntași și țărani înțelegători de această trebuință și cu multă însuflețire pentru lucrurile, menite să ne fie armele puternice pentru dezvoltarea și mai ales organizarea noastră economică.

Raportul despre adunarea dela Buteni, s'a publicat în numărul trecut al „Libertății“.

Rugăm pe toți cei buni ai noștri, să ne ceară tipărituri și informațiile de care vor avea trebuință, pentru-ca în scurtă vreme să ajungem să avem adăpostite în un mănunchiu interesele ce să leagă de avutul pe care poporul îl are în vite.

Ținînd seamă de înmulțirea înveselitoare a membrilor, ce-și asigură vitele la Reuniunea noastră așa credem să cu 1 Ianuarie 1910 vom putea împărți întreagă Reuniunea noastră în *trei grupe*.

După sfîrșitul anului vom da un raport dedlin despre lucrările Reuniunii în întiul ei an de viață, dela 8 Mai până la 31 Decembrie a. c.

Prețuirile de toamnă întirzie din pricina boalei de unghii și de gură.

Cel mai tîrziu înse în cursul lunii Ianuarie, să vor face aceste prețuiri.

Pagubele.

În grupul I-C s'au întimplat pagube la următorii membri:

Adam Leșnican din Dobra.

Vasile Lazar din Renghet.

Maxim Ardelean, din Bătești.

Ioan Cizmaș, din Dobra, și

Pavel Barac, din Caransebeș.

Pentru acoperirea acestor pagube, direcțiunea noastră rîndue 3 încasări, ce sunt a să face, în înțelesul § lui 6 din statute, în timp de 8 zile dela datul provocării.

Numărul curent al încasărilor e 29, 30 și 31, — afară de cazul întii care e cuprins în taxele ce sunt a se plăti la intrare. În libele sunt a se scrie aceste pagube pe numele membrilor Vasile Lazar, Maxim Ardelean și Pavel Barac.

În grupul II-A s'au întimplat pagube la următorii membri:

Ioșif I. Roman, din Sebeșul-de jos.

Ioan Șuteu din Mesentea, și

Dragici Revente, din Alba-Iulia.

Pentru acoperirea acestor 3 pagube, fiind pagubele mari — direcțiunea noastră rîndue 3 încasări, ce sunt a să face în timp de 8 zile dela datul provocării.

Comune noue.

Comunele de nou înștiințate pentru primire le-am împărțit în chipul următor:

Comunele Ujhărești și Ribicoara la grupul I-C.

Comuna Daia-română la grupul II a.

În acest grup comuna Oarda-de-jos s'a despărțit de Alba-Iulia, și și-a ales comitet în frunte cu dl notar Hațegan.

Pentru dl I. Epure și pentru „Revista Economică“

Dl I. Epure e notar și directorul băncii „Plugarul“ din satul Cacova, în Bănat.

„Revista Economică“ e foaie economică a băncilor românești și e scoasă din tipar în Sibiu, ca organ oficial al „Solidarității“ care, la rîndul ei, e tovărășia centrală a tuturor băncilor românești.

Dl Epure are pe lîngă banca sa o tovărășie pentru asigurarea vitelor, cu care lucră de doi ani de zile în satele din jurul Cacovei, ca cu o tovărășie ocazională, fără cauția cerută de lege, pentru ce e și silit a rămînea cu lucrarea în cerc restrîns, acolo în jur.

Noi, precum să știe, lucrăm cu „Reuniunea proprietarilor de vite“ din Orăștie în întreagă țara, după ce ne-am înregistrat statutele la tribunal și după ce, cu ajutorul alor 5 bănci românești, toate membre ale „Solidarității“, am depus cauția cerută de lege. Faptul că Reuniunea noastră e sprijinită cu însuflețire de toții plugarii noștri cari au ajuns a o cunoaște și cari dau seama de însemnătatea păstrării avutului lor chiar și prin Bănat, înaintînd și spre Cacova, — să vede că l'a năcăjit pe dl Epure și, poate la sfatul lui Burdia și Siegescu, amîndoi membrii în direcțiunea băncii dlui Epure!, s'a năpustit din drag senin asupra Reuniunii noastre și ne aruncă în față cele mai josnice inzulte prin o broșură ce a împărțit gratis pe unde-a putut.

O astfel de broșură a ajuns și la redacția „Revistei Economice“. Și această foaie, susținută de băncile românești, între care și cele 5 care au făcut cu putință punerea cauției pentru Reuniunea

noastră, să ia de mână cu dl notarăș Epure și spune lumii aceiași injurie: că noi nu suntem cu nimic mai buni decît Reuniunea ungurească de asigurarea vitelor dela Budapesta, căci și noi lucrăm numai pe cîștig și pentru buzunarele lui V. Osvadă și I. Moța, întemeetorii acestei Reuniuni, puși cu numele în broșura dlui Epure, ca cei pentru a căror buzunar s'ar face tot lucrul.

Și să înțelege că „Revista Economică“ crede că nu e datoare și ca foaie economică românească și ca organul oficial al „Solidarității“, să urmărească lucrarea de un an de zile a celei mai răspîndite Reuniuni românești. Ea nu e datoare să treacă cu ochii peste statutele și condițiile de asigurare a Reuniunii, ce numără azi peste 6000 membri, ca să vadă că în broșura dlui Epure să minte conștient și să calumniază josnic!

Lucrarea Reuniunii noastre are cea mai mare publicitate ce s'a dat vreodată vreunii așezămînt economic românesc! Din rapoartele ce s'au publicat număr de număr în foaia „Tovărășia“, ori-ce om de bună credință putea să vadă tocmai contrarul dela ce spune dl Epure și din ce aprobă reproducînd onorabila „Revista Economică“.

Dar vedeți lumea e așa.

Dl Constantin Popp, redactorul „Revistei Economice“, cînd a fost la Hamburg, la sfatul cel mare al tovărășiiilor, — a uitat să spună și de Reuniunea noastră. În vreme-ce toate ziarele noastre au luat știri cu multă dragoste de prelegerile economice, ce le arangează Reuniunea noastră în țara întreagă. — „Revista Economică“ a uitat să scrie măcar un șir despre aceste prelegeri, crezînd că nu e datoare ca foaie economică să scrie despre astfel de lucruri.

În vreme-ce toate foile s'au ocupat și au informat publicul despre roadele ce să pot ajunge prin Reuniunea noastră pentru asigurarea vitelor, — Revista Economică a uitat să spună despre astea ceva. Cînd am publicat raportul despre activitatea Reuniunii, — iarăși toate foile noastre au luat o notă, Revista Economică a uitat.

Dar n'a scăpat din vedere broșura dlui notarăș Epure, prin care ne injură!

Ca să dăm pe tot, spunem aici deocamdată următoarele:

În broșura dlui Epure să cuprind minciuni conștiente și calumnii ordinare! Statutele și condițiile de asigurare, dar mai ales lucrarea Reuniunii noastre, sunt dovezi pipăibile. Cine vrea să le aibă, citească-le alături cu broșura dlui Epure.

Reuniunea noastră, alcătuită pe temeuri noi, probate deja dela anul 1906 cînd am făcut înțlia tovărășie ocazională în comuna Pianul-de-jos — s'a dovedit ce cea mai bună ocrotitoare a plugarului nostru.

Dl Epure tot în baza cotratului publicat de noi și-a alcătuit tovărășia dela „Plugarul“.

Că ce venite are Reuniunea, o să se vadă din bilanțul ce-l publicăm după 31 Decembrie. Dar să vede și din încasările rînduite până acum.

În sfîrșit de-ar rămînea vre-un venit, acela formează fonduri de rezervă pentru economia de vite, — precum e scris în Statutele noastre, și nu poate fi averea privată a nimănui.

Cît să atinge de infamia spusă în broșură și reproducă de „Revista Economică” că noi lucrăm pe ciștig și pentru buzunarele noastre, — spunem următoarele fapte, cari să pot controla prin oricine cu cărțile Reuniunii:

Eu, Vasile C. Osvadă, modestul făuritor și directorul „Reuniunii”, munesc pentru intruparea acesteia de 4 ani de zile, — trei ani înainte de începerea lucrării Reuniunii și un an de cînd e în lucrare. *In tot timpul ăstu, eu n'am luat și nu primesc nici azi, nici un singur fler salar ori remunerație sau orice alt fel de onorar dela Reuniune!* Cu toate că eu cîrmuesc întreaga lucrare Reuniunii, îngrijind și de propaganda de lipsă, cît în scris mai mult cu vorba, prin adunări, și supraveghind și conștientă. Și casă o fac asta, săptămîna de săptămîna călătoresc dela Hunedoara, unde stau, la Orăștie unde e Reuniunea, dela care *nici prețul biletelor de tren, nu le-am încasat!*

Cît și mine a primit ori primește și părintele Moța, „celalalt buzunar”, după dl Epure și după „Revista Economică”.

În schimb însă, în timpul ăsta, am ținut vre-o 60 prelegeri economice, nu numai pentru Reuniune, ci pentru propagarea ideilor de *țărărie economică peste tot*, în diferitele părți a țării, — pentru care n'am cerut și n'am primit nici un ban!, — după cum poate s'o spună ori-cine din ori-care sat sau oraș pe unde am ajuns!

Ca să putem intrupa Reuniunea, am fost siliți, atît eu cît și părintele Moța, să dăm din al nostru, ca să acoperim cheltuelile cele grozave de mari ale începutului

Ca să-și poată face ori-cine măcar o palidă idee despre ce s'a făcut la Reuniune, la început lipsită de ori-ce putere de bani, — spun, că numai registre s'au tipărit și s'au legat peste 300. Numărul celorlalte tipărituri de propagandă și de informație, trece mult peste 200 mii exemplare! Toate aceste tipărituri ni-le-a făcut părintele I. Moța în „Tipografia Nouă” — fără să ne întrebe de bani!

Și pentru acoperirea celorlalte spese, eu și părintele Moța din al nostru și din bani luați împrumut, am dat Reuniunii peste 4000 coroane, — nu că să fi căpătat noi dela ea!

Și față de toate acestea, dl Epure spune în broșură, că noi umblăm după ciștig și că ne umplem buzunarele! Și „Revista Economică” să bucură că poate tipări și ea la adresa noastră această infamie, și să dă vădit pe partea dlui notarăș Epure, cel ce face ce face, în înțelegeră cu Siegescu, ocrotitorul său.

Ca să aibă motive să ne injure și pe mai departe, le mai spun un fapt — de buzunar:

În primăvara anului acestuia, a venit la mine în Hunedoara secretarul „Reuniunii pentru asigurarea vitelor” din Budapesta, a cărei președinte e fostul ministru Darányi, și mi-a făcut următorul ofert:

Eu Vasile Osvadă, să primesc anual o sumă de 6000 coroane și îmi pun la îndemînă cancelarie cu slujbași îndestulitori, numai să începem lucrarea Reuniunii noastre neafirmătoare și românești, ci să lucrăm sub firma lor, ca o filie ori expozitură a lor!

N'am stat nici de vorbă și, precum vedeți, am început lu-

crarea Reuniunii noastre românești, — *lipsindu-mă*, în schimbul Injurăturilor dlui Epure, secondat de „Revista Economică”, de 6000 coroane anual, atunci cînd eu trăiesc în mizerie, cu o groază de datorii după cap!

Nu m'am văicărat nici-odată și nici astea nu le spunam nici-cînd, dacă nu să găsea tocmai confratele „economic” să ajute isprava dlui Epure, — să înțelege în forma „circumspectă”.

Și acum, dacă mi-am spus și eu amarul, să îngăduiți să întreb:

Fac eu și prietini mei, vre un rău poporului nostru, că ne nizuim să-l înprietinim cu *to-vărășiile*, și, ca să-i dăm o pildă viuă, i-am făcut așezămîntul pentru asigurarea sa *contra pagubelor în vite*, pe care mai ușor îl înțelege și care e chemat să slugească de indemn nou și dovadă tare, de temelie, pentru ideia cooperăției la sate, singura cale pentru organizarea poporului nostru pe terenul economic?

Iar dacă săvîrșim un lucru bun, de ce să ivesc oameni care nizuiesc înfringerea lucrării noastre?

Injurii, calomnieri și înțepături să ne fie partea, atunci cînd punem și noi petricelele noastre, cite ni-le-a dat Dzeu, la temelia clădirii înaintării economice a poporului nostru?

Judecata să o facă poporul și acestei judecăți ne plecăm fără șovăire.

Noi și până atunci și după aceea, deși amărîți în suflet, vom nizu să fim pe locul unde să face munca pentru înaintarea economică a poporului nostru!

Vasile C. Osvadă.

Am și eu un cuvînt.

Eu știu de mult despre izbucnirea dlui Epure contra Reuniunii noastre. Încă în vară a ținut o adunare generală a băncii sale și în fața adunării a cetit „Raportul” cel injurios și calumniator pentru Reuniunea noastră și pentru amicul V. C. Osvadă și mine personal. L'a tipărit în foaia „Progresul” din Oravița. Afînd însă că cine's protectorii dlui Epure (Șeghescu și Burdea) am găsit firesc ca dela o astfel de companie de „Români”, să nu ne vină laude, și n'am dat nici o luare aminte tot lucrului. Acum că Reuniunea noastră începe a fi cunoscută și prețuită și prin Bănat, — dl Epure să vede că a simțit trebuința de a-și înoui atacul, tipărind în broșuri separate calomniile din vară și a le trimite în lume și țară. Nici pe asta, n'aș fi dat nimic, — dar faptul că „Revista Economică” a ales anume, din tot lungul raport calomnios, tocmai pasagiul care ponegrește personal pe dl Osvadă și pe mine, — asta, e drept, m'a atins, ba m'a măchnit. Căci eu credeam că la „Revista Economică” e o redacție de Români ca și noi, cari să bucură de munca economică, ori unde ar vedea-o printre Români, și cînd cineva atacă necinstit această muncă, ei ar fi în stare a i sări chiar

în apărare! Cînd colo, ce ne fu dat să vedem! Un lucru însă, rog să se știe: eu unul știu de unde provine și ținuta perfidă și dușmănoasă a „Revistei Economice”, și cred că nu e departe timpul, cînd vom fi siliți a vorbi cu cărți deschise despre acest lucru și despre cele 2—3 suflete vrășmașe, carisunt pe aproape de „Revista Economică” și de „Albina”, cari din o răutate absolut ignobilă, au prigonit Reuniunea noastră încă de nainte de a să fi înființat, apoi și după înființare! Cînd vom arăta toată păcătoșenia acestei munci de prăvălire de stînci în calea noastră, — lumea nu-mai să va mira ce pedeci am putut noi învinge, duși de insuflețirea desinteresată și mare, de a înzestra pe bietul nostru popor, nu numai tot cu bănci și cu întreprinderi de cari el are numai indirect și îndepărtat folos, ci și cu un așezămînt aievea pentru ajutorarea simțită a lui, în marea nenorocire ce-l paște mereu: în pagubele uriașe în vite, — prin un așezămînt general, la care până la noi, nime-nu să gîndea.

Pentru a urni odată această Reuniune, am făcut și eu multe drumuri, unele la Hunedoara pentru a ne sfătui cu pretinul Osvadă ce și cum să mai facem; am pornit apoi cu el la prelegeri economice: de două-ori în Sebeșul-sășesc, odată la Mercurea, la Ludoș, odată pîn' la Șiria, apoi prin comune din jurul Orăștiei, de citeva ori la Geoagiu, și mai știu și eu unde, că a durat propaganda ani de zile. Am contribuit la spese de drumuri la Pesta și aiurea pentru această Reuniune.

Toate aceste drumuri s'au făcut cu cheltueli, pe care nici macar nu mi-le-am însemnat undeva ca să le cer vre-odată, că nici n'am de gînd să le cer. Atîta pot spune, că această Reuniune m'a costat pe mine personal cel puțin 6—800 cor. ori și mai mult, plus tot timpul cheltuit de dragul ei! Dar nu-mi pare rău deloc-deloc nici de timp nici de bani, ci mulțumesc lui Dzeu c'o văd pusă în lucrare cu nădejdi de frumoasă înălțare!

Dar cînd lucrul stă așa, — apoi, Doamne, pe ce lume trăim, cînd să află frați Români, cari să arunce spre noi bănueli de nimic în public, că — totul am fi făcînd pentru „buzunarele noastre!” Poate pentru golirea buzunarelor noastre!

Și cine ne aruncă astfel de bănueli nesocotite? Oameni cari n'au făcut în viața lor un pas de aceștia, fără să fie plătiți greu, cu 40, 50. ba și cu sute de coroane la zi! Sau să-mi arate redactorul „Revistei Economice” ori ceialți răuvoitori ai Reuniunii noastre, pentru cari așezăminte economice românești au făcut și ei ceva — fără plată grasă sau chiar cheltuind din al lor?

De un lucru mulțumesc lui Dzeu: Nici atacul pieziș și perfid al croniceului „Revistei Economice” mie nu-mi poate lua plăcerea, și cred

că nici fratelui Osvadă, de a munci încă și a cheltui pentru Reuniunea din vorbă, care e cel mai însemnat așezămînt economic ce s'a înființat nu în cei din urmă 2—3 ani, dar și de 10 ani de zile, pentru poporul românesc din Ardeal și Ungaria!

Ioan Moța.

Banca culturală.

În Budapesta e pe cale de a să alcătui o bancă nouă ca formă și aleasă ca țintă.

Să înțelege că plănuita bancă e ungurească și că urmărește scopuri politice, pentru întărirea și lățirea magiarismului.

Drept pildă, vrednică de urmat — povestim aici planul alcătuirii acestei bănci:

Pentru cultura și literatura ungurească, ori corect pentru maghiarizare lucrează în Ungaria o mulțime de reuniuni ungurești. Noi mai mult știm despre „Emke” din Cluj, care face aproape minuni în rostul acesta. După „Emke” să înșirue cu multă încredere reuniunea din Bănat zisă „Délmagyarország Kultur Egyesület”.

Această reuniune în plină lucrare a iscodit acum o nouă armă pentru scopurile sale.

Alcătuiește cu așezămîntul în Budapesta o bancă nouă, numită „Magyar Kultur Bank”. Capitalul acestei bănci s'ar aduna din dăriile, din darurile ce le dă fie-care ungar pentru scopurile lor culturale.

Fie-care sumă dată, fie ori cît de mică îi dă dreptul celui ce-a cinstit-o, să fie fondator (în loc de acționar) a băncii plănuite. Fie-care dar formează o fundație și cinstitorul și cu o coroană macar, ajunge fondator și stăpîn al băncii.

Astfel alcătuită banca, ea nu va trebui să lucre ca să dea dividende la acționari, că nu-are, după-ce pentru cînstete nime nu cere camătă.

Așa fiind întreg ciștigul băncii să poate și de fapt sa va și da pentru scopuri culturale ungurești.

Că aceste scopuri de ce soi sunt, o știm din vorbele lor, cu care motivează trebuințe alcătuirii unei astfel de bănci, cînd spun că „e lipsă de banca asta, ca prin ea să stînjinească lucrările băncilor naționaliste din Bănat mai ales”.

Ținînd seamă de vorba înțeleaptă: „cu ce armă te atacă, cu aceleași te apără”, să judecăm puțin asupra acestei mai nouă armă:

An de an toți Românii de bine dăm de zeci și sute de ori cîne 1 coroană, cînd 1 florin, cînd mai mult, după putere și după avere — pentru scopuri culturale românești.

An de an ies din pungile noastre cel puțin 4—500 mii coroane, în afară de ce dau băncile noastre cam 100.000 coroane la an!

Și sumele astea mari să rămână în pițule și coroane, după care numai rar să mai pot căuta roade-

Să socotim însă ce am putea face, dacă am primi și noi planul unei bănci culturale după pilda reuniunii ungurești D. M. K. E.

Să zicem de pildă că „Asociațiunea“ noastră ar porni mișcarea pentru alcătuirea unei astfel de bănci culturale, așezându-o la loc potrivit.

În doi ani cel mult, cu pițule și cu coroane s'ar putea aduna direct și prin despărțăminte, cu un plan bine stabilit — cel puțin un milion coroane. Cu acest capital, fără obligamente de dividende s'ar putea ajunge la un câștig curat deja în primii ani de cel puțin 50—60.000 coroane și cu suma asta s'ar putea face minuni pe tărîmul nostru cultural și social și s'ar putea sgrîjini literatura și cartea românească în o măsură aproape fabuloasă, pentru noi, dedați să ne izbim la tot pasul de sărăcie!

Ce-ar zice cei chemați să se facă o încercare?

V. C. O.

Roata vremii.

— Spicuri și ocoșeli. —

La o masă sfătuesc 8 bărbați — 6 nădrăgari și 2 țerani. De pe când se amesteca ziua cu noaptea au început sfatul și când scriu aceste șire de mult «clopotul de aramă din turnul vechiului castel» — a bătut ora 12 din noapte și ai noștri dela masă încă tot sfătuesc!

S'au pornit să facă lucru mare. O tovărășie pentru cumpărarea de mașini agricole!

Și dela început nu să pot convinge:

Unul dintre domni vrea cu orice preț, ca azi să se desbată și apoi să se hotărăscă, cine va fi directorul și ce fel de «emoluminte» va avea — ca atare.

Altul vrea să știe asemenea cu ce (dar nu cu orice) preț să va închiria o casă a lui, ce stă goală de 2 ani, căci, argumentează el: «Insuflețirea mea pentru tovărășii e fără margini, vreau să fie steagul în casa mea, ca așa mai ușor să-l scoatem la izbindă».

Unul dintre țerani — slujbaş pe la biserică, vrea să știe și el și frațele său (celalalt țeran) dacă ar putea fi și ei de ceva «folos» pentru tovărășie?

Ceilalți 4 chibzuiesc «aprofundat» și nu să pot împăca cu gândul de ce vrea «Cela» să știe cine-o fi directorul, căci la urma urmelor și ei sunt pentru tovărășie.

În astfel de alvii spumegînd discuțiile, e de înțeles, că sfatul din jurul mesei nu mai putea lua sfîrșit, cu toate-că fiecare ar fi dorit să se limpezească lucrurile.

În sfîrșit unul, mai ascuțit, s'a ridicat și a cuvîntat cam așa:

«Fraților, ideea întovărășirii e o

idee măreață, altruistă, și d'aceia înfăptuirea ei nu e lucru atît de ușor. Chestiunea trebuie studiată și frămîntată din toate punctele de vedere. Să ne punem serios pe lucrul să studiem lucrul cu de-amărunt, și apoi cînd îl vom avea studiat, să ne adunăm să sfătuiem».

Propunerea a fost primită unanim și cu «să trăiască». S'a luat la protocol și cei dela sfat s'au împărășiat pe la casele lor.

Sfatul de care spunem aici s'a întimplat acum e anul. Zilele aceste am ajuns din nou prin localitatea unde s'a ținut sfatul anul trecut și interesîndu-mă de soarta tovărășiei — am aflat că și azi să tot studiază această «chestiune grea».

Și greul e mărit și cu nenorocirea că la tovărășie e lipsă de-un singur «director» și nu de 6 directori...

Dar să-și vină oamenii în fire. *Tovărășii sunt pentru binele obștesc și nici nu pot sluji de paturi calde pentru folcase personale!*

Să nu uite asta nici cei 8, nici alții, și atunci ca mâne vom avea sute și mii de tovărășii bune, care slujind binele obștesc, slujesc și interesele noastre, a tuturor, căci toți facem parte din obștea românească!

Politica românească din Ardeal și Țara ungurească a ajuns în postul mare, nainte de vreme. Cu gîndul la spovedanie s'a resignat, s'a umilit și ca politică de buni creștini, ce suntem, a încercat să se împace cu toți dușmanii, cum face creștinul nainte de spovedanie și cuminecătura.

Și ca nu cumva să creadă cineva, că împăcarea nu e pe toată linia și mai ales nu e de «formă» — au sărit în ajutor și frații noștri de «dincolo» și au publicat în »Minerva« încă din săptămînile trecute, telegrama ce li-s'a trimis, în care să spune: »Comitetul partidului național primind »Lupta« și »Poporul Român« cedate cu bună voință de Dimitrie Birăuțiu, declară că dl Dimitrie Birăuțiu a făcut serviciu distinse partidului național».

Să poatel! Dar atunci să ni-să dee voe să întrebăm cu mult respect: Ce servicii distinse a făcut comitetul — partidului nostru național prin astfel de declarații?

ȘTIRI.

Numărarea locuitorilor.

Tot din zece în zece ani să rînduie în țara noastră numărarea — conscrierea — locuitorilor. În temeiul acestor date, să alcătuesc apoi statisticile, care ne spun: cîți locuitori sunt în țară, care de ce neam să ține, ce limbi vorbește, cîți știu scrie și ceti, cîți sunt înșurați, cîte femei sunt, de ce lege (religie) să țin și cu ce să ocupă, în ce case locuiesc și alte date însemnate.

La sfîrșitul anului acestuia, cu o săptămînă înainte de Crăciunul nostru, să face numărare nouă, pentru zece ani — în țara întreagă.

Să grijim dar cu toții, ca datele ce să scriu în coalele de numărare, să fie întru toate adevărate.

Mai cu seamă însă, să grijim ca la întrebarea »care limbă o vorbești mai cu plăcere și care-ți este limba ta ori limba maternă«, — să răspundem adevărat și să nu îngăduim să scrie altcum decît cum spunem unul fiecare.

Și iacă pentruce:

În țara noastră, cîrmuitoarii noștri ar dori să fie cît mai mulți unguri și cît mai puțini români, slovaci, sirbi și alți nemaghiari. Dacă asta în faptă nu să prea poate, apoi cel puțin pe hîrtie să fie, ca în fața lumii să poată spune că ei sunt stăpînii aici și ca număr.

Să ni-se ierte însă, dacă tot același lucru îl dorim și noi pentru neamul nostru, — să ne întărim și să ne înmulțim.

Așa fiind, rugăm pe toți Români, ca la întrebarea 12 din coală: care limbă o vorbești mai cu plăcere, să răspundă lămurit: »limba românească«.

Fruntașii satelor și mai ales a orașelor unde sunt Români — să talmăcească lucrul ăsta și întru cît pot să-l controleze.

Căci noi nu vrem altceva decît dreptate!

»Banca românească« să numește cea mai nouă bancă ce să înființează în București cu un capital social de 12 milioane Lei. Între inițiatori sunt și dnii C. Steriu, D. Protopopescu și alți fruntași ai fraților de dincolo.

Anuarul bănelor române pe anul 1911 a apărut de curînd cu un cuprins bine îngrijit.

Prețul anuarului legat este de 4 cor. 30 fil. și să poate cumpăra dela Administrația »Revista Economică« în Sibiu Nagyszében.

Asupra cuprinsului Anuarului vom reveni.

Asigurarea vitelor în România abia acum e pe cale de-a să porni. Ministrul agriculturii și domeniilor din România dl Al. Constantinescu va prezenta în curînd un plan de lege pentru asigurarea vitelor.

Gazurile dela Șarmașul-mare. Pe Cîmpie în hotarul comunei Șarmașul-mare de pe calea ferată Murăș-Ludoș-Bistrița — a izbucnit încă anul trecut gazuri naturale, care imbie o putere motrică (de mînat) foarte mare. Cu puterea acestui gaz să pot mîna: mori, fabrici, trenuri și fel și fel de motoare.

Astfel de gazuri au izbucnit și în alte părți ale Ardealului, mai nou în jurul gării Székely-Kocsárd.

Guvernul s'a grăbit să aducă o lege (cunoscută sub numele de legea bituminelor) prin care proprietatea și administrația acestor gazuri a făcut'o monopol a statului — ca și sarea.

E vorba acum că atît la Șarmașul-mare cît și în alte locuri cu gaz — să se facă o mulțime de instalații industriale.

Români, cari locuiesc în aceste părți să ia sama de cu vreme și să folosească și ei în chip potrivit bunătatea ivită în ținuturile lor.

Soarecii pustiesc îngrozitor sămănăturile din întreagă țara. Pe unele locuri sămănăturile de grîu, trifoiu și luțernă, sunt aproape pustiite. Lupta pentru stîrpirea șoarecilor e grea, dar cu toate astea în multe părți iau ajuns sfîrșituri mulțumitoare.

Mai folosite sunt următoarele mijloace pentru pustiirea șoarecilor:

Să ia grîu, care să amestecă cu strichnin (otravă din apotecă) și apoi să împărăștie pe cîmpul cu șoareci, cari, mîncîndu-l, să otrăvesc.

În alte părți să prind cîțiva șoareci și să altoiesc cu baccile de tifus. Acestia apoi răspîndesc boala și între ceilalți șoareci și în felul ăsta să prăpădesc cu grămada.

Nouă fabrică pentru țesătorie s'a înființat în Cluj, cu un capital social de 100 mii coroane, sub firma Bernhart T. și soții.

Boala de unghii și de gură și acum e în plină putere la vitele din țara întreagă. În Ardeal nu este nici un singur comitat, în care vitele să nu fie în boala aceasta. În Bănat asemenea ca și în părțile ungurene. E mare teama că în urma iernii fără nea și fără frig mare, boala aceasta să va continua în primăvară și atunci va împedea lucrul cîmpului, pricinuind prin asta pagube ne mai pomenit de mari.

Calea ferată dela Turda la Cîmpeni e aproape de înfăptuire. În primăvară să încep lucrările și anume în mare, cu peste 2000 lucrători.

Folosim prilejul acestei știri ca să rugăm de nou pe toți cei buni ai noștri atît din Turda cît și din Cîmpeni să folosească timpul ca să-și asigure venitele și stăpînirea economică în noua situație, ce să va crea prin deschiderea drumului de fer.

Și asta să o facă acum, căci după deschidere în urma concurenței lucrul va fi înzecit de greu.

Casa Krupp, care are în Germania cele mai mari fabrici de fier, unde fabrică tunurile pentru armate — a încheiat bilanțul anual cu câștig curat de peste 36 milioane mărci. Pentru lucrători a dat 5½ milioane așa că azi depozitele funcționarilor și a lucrătorilor să urcă la suma de peste 30 milioane mărci.

Prețul bucatelor.

În piața Orăștiei:

Grâu,	maja m.	18—19 cor.
Cucuruz	»	10—11 »
Ovăș	» 13½—14½	»
Orz	»	12—13 »
Mere după soi	»	15—50 »
Nuci	»	50—80 »

În Budapesta:

Grâu	maja m. cor.	21-50—22-50
Cucuruz	»	10-50—11
Ovăș	»	15-50—16-50
Orz	»	14—14-50

„Tipografia Nouă“, Orăștie.